

EĞİTİMDE “NE VAR NE YOK?!” ÜZERİNE

NURGÜL ÖZTÜRK İLE SÖYLEŞİ

Haziran 2018, İstanbul

Söyleşiyi yapan: Ayça Günaydın, Esra Aşan

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nden Nurgül Öztürk ile gerçekleştirdiğimiz bu söyleşide derneğin gençlik alanında başlattığı koruyucu-önleyici çalışmalardan biri olan "Ne Var Ne Yok?!" isimli projesi ve bu proje kapsamında eğitimin temel konularından biri olan eğitimde toplumsal cinsiyet konusunu tartıştık. Pilot çalışması 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde İstanbul'da bulunan 7 farklı lisede gerçekleştirilen ve yaklaşık 3500 gence ulaşan proje ve gençlerin proje kapsamında ele aldıkları toplumsal cinsiyet, ayrımcılık, akran zorbalığı, sanal şiddet, güvenli ilişkiler, onay kavramı ve flört şiddeti konularındaki deneyimleri söyleşide ele alınmaktadır. Söyleşide eğitim müfredatında cinsel şiddet konusuna nasıl yer verilmesi gerektiği, okullarda gençlerle şiddetin farklı türlerine, güvenli ilişkilerin özelliklerine, onay kavramına ve sağlıklı kişisel sınırlara değinen çalışmalar yürütmenin önemi ve şiddet vakalarının önlenmesi için yapılabilecekler üzerinde durulmaktadır.

Söyleşimize Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'ni tanıyarak başlayabiliriz. Dernek ne zaman kuruldu, hangi çalışmalar üzerine yoğunlaştı?

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği 2014 yazında kuruldu. Cinsel şiddeti karanlık, konuşulmaktan kaçınılan bir konu olmaktan çıkartıp etrafındaki mitleri ve yanlış bilinen noktaları kırarak güçlendirici ve kapsayıcı bir dille konuşulabilir kılmak istedik. Cinsel şiddet konusunu, toplumsal cinsiyet tartışmalarını ve dayanışmayı feminist bir perspektifle anaakımlaştırma niyetindeydik. Dolayısıyla kurulduğumuz ilk yıldan itibaren cinsel şiddet etrafındaki kavramları gündemleştirmek üzere görsel araçları kullanmayı önceledik. İlk yürüttüğümüz proje cinsel şiddete ilişkin kavram tartışmalarıydı. Kullandığımız dil dönüştüğünde, kavramlara ve konulara yaklaşımımız da belirgin biçimde değişiyor. Dernek olarak cinsel şiddete maruz bırakılan bireyleri mağdurlaştıran, güçsüzleştiren ve suçlayan toplumsal algı ve konumlandırmayı kırmak üzere; ilk olarak hem medyada hem de gündelik yaşamda en sık karşılaştığımız 'kurban, mağdur, sapık, pedofil, saldırgan' gibi kavramları tartışmaya açtık. Medya çalışanlarına yönelik bilgilendirici içerikler hazırlayarak cinsel şiddet alanında hak temelli habercilik için farklı kavram ve yaklaşımlar sunduk. Ardından hukuki bağlamından ayırıştırarak gündelik pratiklerimizde 'rıza/onay' kavramının yerini tartıştık. Çeviri kavramlar olarak nitelediğimiz mağdur suçlayıcılık, fail aklama, tecavüz/onay kültürü,

gaslighting yine cinsel şiddet çevresinde tartıştığımız kavramlar arasındaydı. Tüm bu tartışmalar sonucunda halen üzerinde çalışmakta olduğumuz kavramlar sözlüğünü oluşturmaya başladık.¹ Eşzamanlı olarak da farklı meslek gruplarına yönelik farkındalık eğitimleri düzenledik. Özellikle medya ve eğitim alanına yöneldik.

Eğitim alanında yaptığınız çalışmalardan biri olan “Ne Var Ne Yok?!” isimli gençlik projesinin içeriğinden bahsedebilir misiniz biraz? Lise öğrencileriyle çalışma yapmaya nasıl karar verdiniz?

Bu bizi eğitim ve gençlik çalışmaları alanındaki deneyimlerimizin getirdiği bir nokta oldu. İletişim ve işbirliği halinde olduğumuz okul psikolojik danışmanlarının, gençlerle çalışırken müdahale etmekte en çok zorlandıkları konulardan birinin flört ilişkilerindeki şiddet olduğunu biliyorduk. Danışmanlardan, “Şiddet artmadan neler yapılabilir? Koruyucu önlemler neler olabilir?” soruları gelince, biz de koruyucu-önleyici çalışmalara gençlik alanında da yer verelim istedik. Cinsel şiddet **öğrenilen** bir olgu olduğu için aynı zamanda da

önlenebilen bir mesele. Dünyanın pek çok yerinde bu önleyici çalışmalar çok erken yaşlarda kapsamlı cinsellik eğitiminin bir parçası olarak uygulanıyor. Biz de işe gençlere yönelik, formel olmayan eğitim modelini kullandığımız uygulama içerikleri hazırlayarak başladık. Toplumsal cinsiyet, ayrımcılık, kişisel sınırlar, onay kavramı, sanal şiddet ve flört şiddeti konularını odağa alan beş farklı uygulama içeriği ve materyali hazırlayarak bu içerikleri yedi farklı lisede gençlerle buluşturduk. Danışmanların katılımı ve desteği ile 9, 10, 11 ve 12. sınıf kademelerinde sınıf çalışmaları yürüterek hem gençlerin birlikte tartışabilecekleri bir alan yarattık hem de eğitim alanında ve eğitimciler arasında bu konuların gündemleşmesini sağladık. Bir amacımız da gençlerin desteğe ihtiyaç duyduklarında okul rehberlik birimlerinden destek isteme oranlarında artış sağlamaktı. Pilot uygulama sonunda ‘Gençler Arası İlişkilerde Flört Şiddeti’² isimli, eğitimcilere yönelik bilgilendirici bir broşür ve ‘Şiddet Bir Sınırı Aşmaktır: Gençlerin Toplumsal Cinsiyet ve Flört Şiddetine Yönelik Algıları’³ isimli bir araştırma raporu yayımladık. Eğitimci ve danışmanlara kaynak bir materyal olması amacıyla ‘Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak’⁴ isimli uygulama kitabını oluşturduk.

Liselerde böyle bir çalışma yapmak istediğinizde eğitim kurumlarının ve idarecilerin yaklaşımı nasıldı? Nasıl karşıladılar bu çalışmanızı?

Çalışmalar birkaç pilot okulda uygulanacağı için daha çok temas halinde olduğumuz danışmanlar aracılığıyla okul idarecileriyle görüşmeler yaptık. İzin konusunu onların inisiyatifine bıraktık. Bazı müdürler kendi İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden izin aldı, bazıları böyle bir izne gerek duymadan uygulama sürecini başlattı. Derneğin isminde “cinsel” kelimesinin geçiyor olması özellikle kamu kurumlarında soru işareti oluşturabiliyor. “Çocuklarla cinsellik mi konuşacaklar, ne konuşacaklar?” gibi sorular geldi. Gençler arası flört ilişkileri de bir ‘okul meselesi’ olarak görülmediği için sürecin başında idari dirençlerle de karşılaştık. Fakat çalışmalar başlayınca bir sorun yaşanmadı. Aksine başka okullardan da eğitim için talep almaya başladık.

Eğitim alanında toplumsal cinsiyet üzerine çalışma yürütmek çok önemli ve sizin de dediğiniz gibi elzem bir mesele. MEB’in son dönemde bu alanda yürüttüğü kapsamlı projelerden biri de ETCEP; yani Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi’ydi. Bu gibi projelerin genel anlamda eğitim politikalarını ne derece etkilediği elbette büyük bir soru işareti, yine de bu ve benzeri çalışmaların yapılabilmesi bile oldukça değerli.

ETCEP içerik anlamında iyi bir projeydi. Biz de yürüttüğümüz toplumsal cinsiyet konulu uygulamada ETCEP kapsamında hazırlanan videoları kullandık. MEB’in kabul ettiği bir içerik olması itibarıyla da faydalı oldu. Tabii ETCEP sınırlı bir sahada yapılan bir çalışma, bunu çok yaygınlaştırmadılar.

Liselerde yürüttüğünüz proje kapsamında kaç öğrenciye ulaştınız?

Bizim yürüttüğümüz pilot uygulamada yaklaşık 3.500 gence ulaştık. Bu yıl 2017-2018 eğitim ve öğretim döneminde Ne Var Ne Yok?! Eğitici Eğitimi Projesi ile eğitici eğitimini tamamlayan danışmanlar kendi okullarında yaklaşık 5.500 gence ulaştılar. Eğitici eğitimi yaygınlaştıkça bu sayının artmasını ve bu içeriklerden daha çok gencin yararlanmasını diliyoruz. Projenin *Instagram* sayfasını⁵ da gençlerin takibine yönelik olarak kullanıyoruz. Oradan da ulaştığımız çok sayıda genç olduğunu düşünüyorum.

Gençlerin toplumsal cinsiyet algılarına yönelik öngörüleriniz nelerdi ve ne tür sonuçlarla karşılaştınız?

Açıkçası toplumsal algıdan çok uzaklaşacak, yani yetişkinlerle yapacağımız bir araştırmadan çok farklılaşacak sonuçlar beklemiyorduk. Terminolojik açıdan ya da hayat pratiklerine yansımaları noktasında farklılıklar olsa da gençler arasında da direncin ve cinsiyet ayrımcılığı içeren söylemlerin yoğun olacağını düşünüyorduk. Fakat gördük ki gençlerle bu konuları konuşmak çok daha keyifli ve gençler cinsiyet konusuna daha önyargısız yaklaşıyorlar. Tek bir sınıfın içerisinde tüm gençler aynı bakış açısına sahip değil; tabii ki gençler arasında görüş ayrılıkları, farklı yaklaşımlar mevcut. Toplumdaki homojen olmayan yapıyı sınıflarda da

görebiliyorsunuz. Yine de ben gençlerin farkındalıklarının yüksek olduğunu düşünüyorum. Bunun bir nedeni dijital dünya, yani sosyal medya kullanımı. Özellikle kadın öğrenciler feminizm kavramına, feminist tartışmalara yakınlar çünkü sosyal medyada takip ettikleri birçok feminist ve LGBTİ+ sayfa/içerik var. Bu nedenle eleştirel bakış açısına uzak değiller, daha sorgulayıcılar. Araştırma sonucuna bakılırsa, davranış boyutunda cinsiyet ayrımına katılmazken, nitelikler ve özellikler konusunda kalıplara daha bağlı

yaklaşıyorlar. Örneğin cinsiyetinden bağımsız olarak her bireyin her meslekte başarılı olabileceğini savunurken, kadınların daha duygusal ve erkeklerin daha güçlü olduğunu düşünüyorlar. Cinsiyet rollerinin kendilerini baskıladığını söyleyip eşitsizlik üzerine eleştirilerde bulunuyorlar; diğer yandan bu rolleri içselleştiriyor ve yeniden üretiyorlar. Dayatılan ideal beden ve güzellik algısı özellikle kadınları etkiliyor. Bu rolleri eleştiren düşüncelerini dile getirseler de diğer yandan onlar da kendilerini yine bu kimlikler üzerinden kuruyorlar.

Peki, erkek öğrenciler neler söylediler? Onların cinsiyetçi roller konusunda öne çıkan yaklaşımları, sizin dikkatinizi çeken yorumları nelerdi?

Biz özellikle içerikleri hazırlarken toplumsal cinsiyet rollerinin sadece kadınları değil tüm cinsiyet varoluşlarını etkileyen ve baskılayan bir yapı olduğunu vurguladık. Bir yandan gittiğimiz okullarda özellikle erkek öğrenciler tarafından "feministler bizi eğitmeye geldiler" gibi önyargılarla ve bunun yaratacağı dirençlerle karşılaşacağımızı biliyorduk. Hazırladığımız içeriklerdeki örneklerde şiddet uygulayanın her zaman erkek olmadığı, kadınların da şiddet uygulayabileceğini gösteren örneklerle yer verdik. Uygulama örneklerini LGBTİ+ ilişkilere de vurgu yaparak ve ilişkileri cinsiyetlendirmeden hazırladık. Dolayısıyla erkek öğrenciler de kapsanmış hissederek, kendilerini daha rahat ifade edebildiler. Bunun yanında "Fitrat böyle...", "Ben kadın erkek eşitliğine inanmıyorum", "Zaten doğamız gereği birbirimizden farklıyız", "Erkekler güçlü, kadınlar güçsüz", "Tabii ki kadınları korumamız gerekiyor", "Tabii ki kadınlar inşaatta çalışamaz çünkü bedenleri buna izin vermez", "Nasıl her cinsiyet her mesleği yapabilir ki?" gibi fitrat ve cinsiyetin doğası gereği diye bilinen farklılıkları olduğuna inanan genç erkek sayısı oldukça fazla.

Bir de öğrenciler bu eğitimlerin yetişkinlere verilmesi, asıl yetişkinlerin öğrenmesi gerektiğini

sıkça tekrar ettiler. "Biz burada ne kadar farkında olsak da eve gittiğimizde aynı baskılarla, aynı önyargılarla karşılaşıyoruz. Bir kalıba girmemiz bekleniyor" dediler. Yani yoğun bir biçimde gençlerde yetişkinlerin eğitilmesi fikri öndeydi.

Yaptığınız çalışmanın, uygulamanın içeriğinden bahseder misiniz?

Gençlerle güvenli ilişkiler üzerine çalışırken yararlanılabilecek pek çok farklı kaynak ve yöntem var. Biz formel olmayan eğitim yöntemlerini içeren uygulamalara yer vermeyi tercih ettik. Formel olmayan yöntemler, gençlerin etkinliklere katılımını artırarak aktif öğrenmeyi sağlamakla kalmayıp, akranlar arası öğrenmeyi de desteklemesi sebebiyle toplumsal cinsiyet ve güvenli ilişkiler konularını çalışmak için oldukça uygun yöntemler. Sınıf kademelerine ve grupların ihtiyaçlarına bağlı olarak her sınıfta birbirini takip eden iki farklı içerik uyguladık.

Psikolojik danışmanların ve eğitimcilerin bu konularda rehberlik çalışmaları yaparken

materyal eksikliği yaşadığını çok net olarak görüyorsunuz. Çünkü MEB'in hazırladığı kapsamlı, güçlendirici, koruyucu ve önleyici içerikler bulunmuyor. Uygulama kitabını çıkardıktan sonra Türkiye'nin pek çok köyünden, ilçesinden, şehrinden bize o kadar çok talep geldi ki, bir süre kargo göndermek dışında başka bir çalışma yapamadık. Kırkın üzerinde şehre kitap gönderdik. Hepsinin yazdığı şey aynıydı: "MEB bizden çalıştığımız okullarda istismar ve şiddeti önleme üzerine çalışma yapmamızı istiyor ama kaynak yok." Gerçekten de böyle; internette araştırmaya başladığınızda gerçekten çok kısıtlı, sınırlı ve

birbirini tutmayan bilgilere erişiyorsunuz. Uzman görüşleri birbirinden çok farklı. Dil ve yaklaşım kapsayıcı değil. Kaynaklar teoride kalabiliyor ve feminist bakış açısından uzak olabiliyor.

Bir de bu çalışmadaki asıl hedefimiz proje bitiminde eğitimciler için hem bilgilendirici hem de güçlendirici bir uygulama materyali hazırlamaktı. Ama o materyali hazırlamadan önce uygulama sürecini görebilmek için birebir gençlerle bu uygulamaları biz deneyimlemek istedik.

Gençler, flört şiddetini nasıl tanımlıyorlar? Hangi aşamada gençler için flört ilişkileri şiddete dönüşebiliyor?

Flört şiddeti kavramını çoğu bilmiyordu, ilk defa beraber konuşmuş olduk. "Böyle bir kelime

duydunuz mu? Ne gelir aklınıza?" diye sorduğumuzda onlar için çok tanıdık bir kavram olmadığını gördük. Literatürde yaygın olarak flört şiddeti kavramı kullanılmakla birlikte, 'sevgili şiddeti', 'romantik partner şiddeti', 'yakın partner şiddeti', 'ilişkisel şiddet', 'ilişki içi şiddet' gibi kavramlar da bu şiddet türünü ifade etmek için kullanılabilir. Gençlerle yapılan çalışmalarda konuyu yalnızca 'flört şiddeti' kavramı üzerinden ele almayıp, 'güvensiz ve sağlıklı ilişki' ifadelerini kullanıyor ve güvenli/güvensiz konusuna dikkat çekiyoruz. Bu gençlerin sağlıklı ilişki dinamikleri ve ilişki içinde güvensiz hissetmek üzerine düşüncelerini destekliyor.

Biz flört şiddetini duygusal/romantik/cinsel bir beraberlik içerisinde ya da beraberlik bittikten sonra partnerlerden birinin diğeri -ya da birbiri- üzerinde güç ve kontrol kazanmaya çalıştığı, zarar verici davranış biçimleri olarak tanımlıyoruz. Bu tanımın gençlere ilk düşündürdüğü, cinsiyet üzerinden getirilen kısıtlamalar oluyor: Ne giyeceğine karışmak, ne zaman, kiminle, nerede olduğunu kontrol etmek, gözünü üzerinden ayırmamak... -Zaten çok alışılmış ve artık normal kabul edilen -birbirinin telefonunu karıştırmak, yani sanal ortamdaki kontrol ve denetleme hali. "Kimlerle arkadaş oldun? Neden bunun fotoğrafını beğendin?" gibi sorularla sanal ortamda kısıtlama ve kontrol en çok karşımıza çıkan durumlardı. Baskı ve kontrolün, teknoloji araçları ve/veya sosyal medya ağları üzerinden gerçekleştirildiği durumları dijital sınır ihlalleri olarak tanımlıyoruz. Örneğin, sık sık aramak ve mesaj göndermek, konum göndermesini istemek, özel bilgi ve/veya fotoğraflarını yayımlamak, paylaşım ve fotoğraflarının altına hakaret ve aşağılama içeren yorumlar yazmak, sosyal medya hesaplarının şifrelerini istemek, telefonunu izinli/izinsiz karıştırmak, bazı arkadaşlarını silmesini talep etmek, sosyal medyadan yapacağı paylaşımlara müdahale etmek, onay dışı cinsel içerikli mesaj göndermek (sexting), cinsel içerikli fotoğraf paylaşmaya zorlamak. Çoğu zamanda bu davranışların sebebi olarak çok sevmek, sahiplenmek ve kıskanmak gösteriliyor.

İlişkilerde kıskançlığı bir şiddet olarak görüyorlar mı?

Kıskançlığı aşkın göstergesi olarak görüyorlar. "Kıskanmıyorsa sevmiyordur canım, tabii ki kıskanmalı, sahiplenmeli, sahiplenmenin olmadığı bir ilişki neden olsun ki?" algısı gençler arasında da oldukça yaygın. Kıskanmanın ve sürekli takip etmenin, partnerini sahiplenme göstergesi olduğu düşünülüyor. O algıyı değiştirmek de ilk etapta çok mümkün değil, çünkü medya, diziler ve çevre hep bunu savunur nitelikte. Ayrıca gençlik döneminde duygusal bir partnerin olması, aynı zamanda

bağımsızlaşma ve bir kimlik göstergesi. Dolayısıyla ne kadar ‘sevgili’ gibi görünürlerse, sevgililiğin yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirirlerse kendilerini o kadar kabul görmüş ve değerli hissediyorlar. Bu ‘yükümlülükler’i de çoğu zaman birbirlerine öğretiyorlar. Özdeğer ve özsaygı duyguları bu ilişkiler üzerinden gelişiyor. Toplumsal cinsiyet tartışırken sorgulayıcı ve eleştirel olabiliyorlar; fakat söz konusu ilişkilerdeki rollere geldiğinde görüyorsunuz ki bu rolleri daha sahipleniciler.

Bizim bu uygulamalarla yapmaya çalıştığımız şey, didaktik bilgi vermek ve öğütte bulunmak değil. Eğitimciler olarak sorumluluğumuz gençlerle hiyerarşiye dayalı bir ilişki kurmadan, fikirlerini ifade edebilecekleri ve ihtiyaç duydukları soruları sorabilecekleri bir alan yaratmak. Önemli olan, gençlerin birbirlerinden öğrenebilecekleri güvenli bir tartışma alanına sahip olmaları. Çoğu zaman akranından duyduğu bir bilgi ya da yaklaşım, bir başka genç için en etkili öğrenme sürecini başlatıyor. Burada güvenli alan ifadesini özellikle vurguluyorum; çünkü kendi düşüncesini dile getirmek genç için her zaman kolay olmayabiliyor, hele ki çoğunluktan farklı düşünüyorsa.

Çalışma sonunda gençler öncesinde çok düşünmedikleri hangi konuları fark ettiler, bu çalışma onlarda hangi soru işaretlerini oluşturdu?

Özellikle kişisel sınırlar ya da onay kavramına dair soruların oluştuğunu düşünüyorum. Kendine dönük bir sorgulama başlatmak daha etkili oluyor. Mesela kişisel sınırlar kavramını ilk duyduklarında bu onlara ilişkide olmaması gereken bir şey gibi geliyordu. “Sınırlar özgürlüğü engelleyen bir şeydir. Bir ilişkide sınır varsa o ilişki özgür değildir. Demek ki birbirlerine güvenmiyorlar ve sınır çiziyorlar. Gerçekten güvensen hiç sınır çizmezsin” diyenler vardı. Kişisel sınırların kişiden kişiye değiştiği, sınır çizebilmenin bir özsaygı ve özgüven göstergesi olduğu, o sınırların bizi biz yapan özelliklerimiz olduğu hakkında konuştuk. Kişisel sınırlarla ilgili bir çalışma yaptığımızda kimsenin sınırının birbiriyle aynı olmadığını fark ediyorlar ve şaşıyorlar. Farklı olduklarını fark ettikçe sorular da başlıyor. Belki daha önce bu sınırlar üzerine hiç düşünmemiş bir genç kendi sınırları, “hayır” demeyi istediği ama diyemediği davranışları üzerine düşünüyor.

Onay kavramı da gençler için ilgi çekici bir diğer konu oldu. Onay kültürünün hâkim olduğu bir toplumda yetişmedik. Dolayısıyla duygu sormak ve duygu ifade etmek konusunda pek de

deneyimli değiliz. “Bunu yapmak istiyor muyum, benim istediğim bir şey mi, istemediğim bir şey mi?” gibi sorular yerine “Hayır dersem üzülür mü, onu kaybeder miyim? Kabul etmezsem bana kızar mı? Alay ederler mi?” sorularına başvuruyoruz ve bu oldukça kültürel, öğrenilmiş bir seçim. Gençlere farklı seçimler olduğunu hatırlatmak, başka bir perspektiften bakmalarını sağladı. İstemedikleri davranışları kabul etmeleri için kullanılan ısrar ve dayatmaların aslında duygusal şiddet olduğunu fark etmeleri ve onay, onay inşası kavramları ile tanışmaları onlar için oldukça yeniydi.

Birileri tarafından onaylanmak da davranışlarımızı şekillendiriyor.

Çoğu zaman "Hayır!" demek istediğinizi biliyorsunuz, ama "Hayır!" dersanız o grubun dışında kalacağınızdan korkuyorsunuz. Ya da "Hayır!" dersanız sevgilinizi kaybedeceğinizi düşünüyorsunuz. Ama korku ve kaygının olduğu bir ortamda verilen onay gerçek bir onay değil. Demek ki o ortam yeterince güvenli değil. Siz istemediğiniz halde "Evet!" diyorsanız onayınız inşa edilmiş de olabilir, “O zaman onayı oluşturan şeyler ne?” dediğimizde de farkında olmadıkları noktalar açığa çıkıyordu. Onayı oluşturan unsurlar genellikle duygusal baskı, tehditler ya da kişinin kendini suçlu hissetmesine sebep olan durumlar oluyor. “Ben "Hayır!" dersem bu benim eksikliğim, benim yetersizliğim, herkes "Evet!" derken ben "Hayır!" diyorsam demek ki bende bir sorun var, suçlu olan benim.” Suçluluk duygusu, zarar verici ilişkilerde çok temel bir duygu. Baskı kuran kişi en çok yarattığı bu suçluluk duygusunu kullanıyor partnerini kontrol etmek için. Karşı tarafın "Beni yeterince sevmiyorsun, bana yeterince güvenmiyorsun demek ki..." sözleri "Ben senin için yapmıştım ama bak sen benim için yapmıyorsun." gibi karşılaştırmalar yapması; diğer tarafa kendisini suçlu hissettirerek istemediği bir davranışı kabul etmesine neden oluyor.

Rehberlik birimlerinden şiddet, cinsel şiddet, istismar konularıyla ilgili eğitimler vermelerinin talep edildiğini biliyoruz. Sizin müfredatı inceleme şansınız oldu mu? MEB'in bu konuda ne gibi politikaları var?

MEB 2016 yılında okullarda şiddetin önlenmesi için bir eylem planı hazırlayarak okullara gönderdi. Bu, oldukça iyi yazılmış bir metin. Sadece gençlerle yapılacak çalışmaları vurgulamıyor, yetişkin faktörünü de öne çıkarıyor. Şiddetin öğrenilebilen bir şey

olduğu, bu nedenle engellenebileceği vurgulanıyor metinde. Danışmanlarsa yapılacak çalışmaya dair herhangi bir materyal, herhangi bir yönerge sunulmadığını, dolayısıyla

eylem planının uygulama aşamasına taşınmadığını söylüyorlar. Şiddeti önlemeye yönelik çalışmaların kapsamlı ve düzenli sürdürülmesi, özellikle eğitim alanında tüm okulda bütünlüklü bir atmosferin yaratılabilmesi gerekiyor. Gerçekten çalışılması zor bir konu. Öğretmenlerle, yetişkinlerle çalışmadan gençlerle bu konuyu çalışmak etkili bir yöntem değil. Öğretmen öğrencisine "Sen aptalsın, sen geri zekalısın!" derken ya da bunu ima eden bir beden dili kullanırken, çocuğa küfredip sınıftan atarken, çocuğu yalnızlaştırır ve dışlarken çocukla bu çalışmaları nasıl yapabilir? Eğitimcilerin kendi şiddet deneyimleri ve cinsiyetçi yaklaşımlarıyla yüzleşmeden gençlerle çalışmaları mümkün değil. Bu da uzun soluklu bir çalışma gerektiriyor. Eğitim kurumlarında gerekli tedbirler alınmıyor, eğitimcilere yönelik düzenli denetleme ve takip mekanizmaları işlemiyor. Bu noktada özel okullar ve kamu okulları arasında belirgin bir farkın da ortaya çıktığını düşünüyorum. "Sizce şiddetsiz okul mümkün mü?" diye sorduğumda bir gencin "Hayır değil, çünkü okulda hocalar var" diye yanıtladığını hatırlıyorum. Sınırlarına saygı duymadığınız bir gence sınırlara saygıdan bahsedemezsiniz.

Eğitim kurumları içinde kamuoyuna da yansıyan çok ağır vakalar yaşanıyor. Eğitimcilerin, idarecilerin öğrencilere yönelik cinsel istismar, taciz, tecavüz vakalarını her gün okuyoruz. Böyle bir konjonktürde sizin bu çalışmayı yapmanız da ayrıca anlamlı. Siz okullarla çalışmalar yaparken bu gibi konular nasıl gündeme geldi?

Biz okullarda cinsel istismar üzerine bir çalışma yürütmedik. Akranlar arası ilişkiler üzerine tartıştık. Fakat tabii ki çalıştığımız okullarda, eğitimcilerden gençlere yönelen sınır ihlallerine dair paylaşımlar da aldık. Uygulamalar esnasında istismar soruşturmalarının yürütüldüğü okullar da oldu. Cinsel istismarın eğitim alanında yoğun olarak yaşanan ve hasır altı edilen bir mesele olduğunu biliyoruz. Üstelik söz konusu lise kademesi olduğunda, 18 yaş altında her bireyin çocuk olduğunun unutulduğunu; gencin rızası vardı, kendi flört etti gibi yorumların eğitimciler arasında da hâkim olduğunu görüyoruz. Oysa 18 yaşın altında her birey çocuktur, cinsel davranışlara 'hayır' deme sorumluluğu her zaman yetişkindedir. Bunu her fırsatta tekrarlıyoruz; cinsel istismarın tek sorumlusu yetişkinin kendisidir.

Bu konularda nasıl önleyici çalışmalar yapılabilir? Flört şiddeti, akran zorbalığı, istismar, cinsel taciz, cinsel şiddet gibi konuların pedagojik olarak hangi kademelerde eğitimini almak gerekir? Sizin bu konudaki literatüre dair bir araştırmanız oldu mu?

Önleyici çalışmalar çocuklara beden, duygular ve ilişkiler üzerine ihtiyaç duydukları bilgileri sunarak başlamalı. Saygı, onay, kişisel sınırlar, ilişkiler ve duygular gibi konuları konuşmadan, belli bir zemin oluşturmada flört içi şiddet, cinsel şiddet konuşmak tabii ki eksik kalıyor. Pek çok ülkede bu çalışmalar erken çocukluk döneminde, daha önce de söylediğim gibi kapsamlı cinsellik eğitiminin bir parçası olarak, yaşa ve gelişim özelliklerine uygun içeriklerle ilkokuldan

itibaren müfredat kapsamında veriliyor. Cinsel sağlık alanında çalışan şemsiye sağlık örgütlerinin, cinsellik eğitimi konusunda sağlık ve eğitim uzmanları ve politika geliştiriciler için sunduğu standartlar var. Hem yaş hem içerik hem de yöntemle dair. Her ülkenin farklı öncelikleri ve kültürel adaptasyonları oluyor tabii ki. Uygulamalar ülkenin kültürel yapısına ve yaklaşımına bağlı olarak çeşitleniyor, farklılaşıyor. Pedagojik açıdan önerilen cinsel eğitimin standartları arasında; gençlerin katılımı, etkileşimli eğitim yöntemleri ve doğru iletişim araçlarının kullanılması, eğitimde süreklilik, okul dışı paydaşların süreci desteklemesi ve bütünlüklü yaklaşım var. Eğitim içeriğinin hak temelinde hazırlanması, cinsiyet eşitliğini ve çeşitliliğini gözetmesi tabii ki önkoşullar.

Türkiye'de bu içerikte çalışmaları okul psikolojik danışmanlarının yürütmesi beklenir. Ancak rehberlik birimlerinin pozisyonu son yıllarda tartışılıyor biliyorsunuz, birimlerin işlevi ve konumu değişiyor; psikolojik danışmanlık kaldırıldı ve sadece rehberlik kaldı. Rehberlik hizmetlerinin koruyucu-önleyici çalışmaları içermesi beklenir; fakat danışmanların bu çalışmalara vakit ayıramayacak kadar çok idari işi bulunuyor. Pek çok okulda rehber öğretmenler öğrencilerle grup çalışması yapabilecek ayrı bir ders saatine sahip değiller. Nöbet konusu da tartışılmıştı, hatırlarsınız. Mesleki açıdan da yıpranan bir grup psikolojik danışmanlar.

Bu çalışmayı devam ettirmeyi, kaynak oluşturmak için MEB'le birlikte çalışmayı düşünüyor musunuz?

2016-2017 döneminde yürüttüğümüz pilot çalışmanın ardından 2017-2018 döneminde eğitici eğitimi üzerine çalışmaya başladık ve pilot bir uygulama yürüttük. İstanbul'da lisede görev yapan yirmi psikolojik danışman, düzenlediğimiz altı günlük eğitici eğitime katıldılar. Daha sonra uygulamaları kendi okullarında yürüttüler. Gözlem, geribildirim ve süpervizyon aşamalarının ardından uygulamaları gözden geçirdik, uygulama kitabını revize ederek genişlettik ve Türkiye genelinde yaygınlaştırmak üzere bir eğitici eğitimi modeli oluşturduk. Farklı şehirlerden davet alıyoruz. Nasıl devam edeceğimize dair, MEB'den yetkililerle görüşmenin de arasında olduğu farklı stratejilerimiz var. Danışmanların bilgilenmesi ve farkındalıklarının artması kendilerine gelen cinsel şiddet vakalarına daha güçlü ve özgüvenli yaklaşımlarını da sağlıyor. Konuyu nasıl ele alacaklarını bilmediklerinde böyle bir vakayla karşılaşınca korkuyorlar, konuya nasıl yaklaşacaklarını bilemiyorlar ya da hiç konuşmamayı tercih edebiliyorlar. O nedenle bu konuların üniversitelerin ders içeriklerine girmesini önemsiyor, derneğin yaptığı eğitici eğitimlerini güçlendirici buluyorum. Bu konuların üniversitelerin PDR bölümlerine ders olarak nasıl yerleştirilebileceği üzerine de tartışıyoruz.

Dernek olarak bu çalışmaları nasıl yaygınlaştırabileceğimize dair tartışıp kendimize bir yol haritası oluşturmayı hedefliyoruz.

Söyleşi için çok teşekkür ederiz.

-
- ¹ Kavramlar Sözlüğü için bkz.: <http://cinselsiddetlemucadele.org/kavramlar-sozlugu/>
² <http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2017/07/flort-brosur-internet.pdf>
³ <http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2017/07/arastirma-raporu.pdf>
⁴ http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2018/06/NVNY_gencler_kitap_web.pdf
⁵ <https://www.instagram.com/projenevarneyok/>